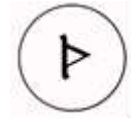

MANAGEMENT AND COMMUNICATION WITH FORCES AND RESOURCES IN THE EMERGENCE OF CRISES AND DISASTERS IN THE BALKANS REGION

Ljubo PEJANOVIĆ,

Academician, Professor, Doctor of Science,
Retired full professor,
member of the Serbian Academy of Innovative
Sciences in Belgrad,

E-mail: pejanovicljubo@gmail.com

Serbian Academy of Innovative Sciences in
Belgrad (SAINS),
Višnjička, 91
(Belgrad, Serbia).

Stevan STOJANOVIĆ,

Academician, Professor, Doctor of Science,
Profesor na fakultetu za poslovne i pravne
studije u Beogradu,

E-mail: stojanovicsteva62@gmail.com

Jurija Gagarina, 101, Novi Beograd,
Serbian Academy of Innovative Sciences in
Belgrad (SAINS),
Višnjička, 91
(Belgrad, Serbia).

Jovana RISTIĆ,

student završnih studija bezbednosti u
Beogradu,

E-mail: jovana_r@live.com

Gospodara Vučića, 51,
(Belgrad, Serbia).

Nenad STOJANOVIĆ,

Master, oficir policije,

E-mail: Nenad8855@gmail.com

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije u
Beogradu,
Sarajevska, 34,
(Belgrad, Serbia).

Citation:

Pejanović, L., Stojanović, S., Ristić, J. &
Stojanović, N. (2021). Management and
Communication with Forces and Resources
in the Emergence of Crises and Disasters in the
Balkans Region. *Social Communications: Theory
and Practice*, Vol. 12(1), 129–139.
DOI: 10.51423/2524-0471-2020-12-1-3

Retrieved from

[https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/arti
cle/view/82](https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/article/view/82)

© Pejanović, L., Stojanović, S., Ristić, J. &
Stojanović, N., 2021

Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ANNOTATION

In this work, special attention is paid to the problem, risk management, risk and crisis management forces and mutual communication in the Balkan region. Management and communication refers to

security forces, rescue teams and social communications. Thus, for all mentioned, destructive analyzes were used, as well as methods of analysis and content, related to the posed problem of wider-destructive proportions. In this regard, the set problems, management and communication in the occurrence or occurrence of caused threats, risks threats and crises, as well as possible consequences for lives, health and values in the region, are described and explained. It is also envisaged for the identification and explanation of risks, threats and possible crises, both in communications and actions in combating threats. The aim of this theoretical work is to point out and prove reliable assessments and analyzes of threats, risks, and thus crises, both in risks, catastrophes and in communications and activities. Also, the work will pay attention to the planning, organization and implementation of prevention and protection, critical infrastructure, which accepts and suffers threats, risks and crises, engaged forces to reduce threats in the Balkan Region.

Our main goal, plan and idea is the research among the population, in order to get broader answers, and thereby confirming knowledge of the respondents regarding the management of forces, resources and communications. Further we will apply research methods and techniques related to threat, risk, consequence and disaster management. In addition to the mentioned, methods and techniques of finding out possible and potential impacts on climate change and their consequences also are planned and will be applied. Through this article, the research aims to find out about the potential risk to the forces and means used, as well as all other participants in protection and rescue. It is also necessary to define and conceptually determine all threats, risks, hazardous, dangers and consequences that may occur due to climate change and natural disasters.

Keywords: Disaster, risk, assessment, threat, crisis, communication, coordination.

UPRAVLJANJE I KOMUNIKACIJA SA SNAGAMA I SREDSTVIMA U NASTANKU KRIZA I KATASTROFA U REGIONU BALKANA

*Akademik, Prof.dr **Ljubo Pejanović**, Redovni profesor u mirovini, član Srpska akademije inovacionih nauka u Beogradu, SAINS, Višnjička, 91 Beograd*
[*pejanovicljubo@gmail.com*](mailto:pejanovicljubo@gmail.com)

*Akademik Prof. dr **Stevan Stojanović**, Profesor na fakultetu za poslovne i pravne studije u Beogradu, Jurija Gagarina 101, Novi Beograd, SAIN, Višnjička 91*
[*stojanovicsteva62@gmail.com*](mailto:stojanovicsteva62@gmail.com)

***Jovana Ristić**, student završnih studija bezbednosti u Beogradu, Gospodara Vučića 51,*
[*jovana_r@live.com*](mailto:jovana_r@live.com)

*Mrs **Nenad Stojanović**, oficir policije, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije u Beogradu, Sarajevska 34, Beograd*
[*Nenad8855@gmail.com*](mailto:Nenad8855@gmail.com)

U ovom radu, posvećena je posebna pažnja problemu, upravljanja snagama za smanjenje rizika, kriza i katastrofa i međusobna komunikacija u regionu Balkana. Upravljanje i komunikacija odnosi se na bezbednosne snage, spasilačke timove i socijalne komunikacije. Dakle, za sve navedeno, korišćene su destruktivne analize, kao i metode analiza i sadržaja, vezanih za postavljeni problem

širih-destruktivnih razmera. Stim u vezi, opisani su i objašnjeni postavljeni problemi, upravljanja i komuniciranja u pojavi ili nastanku pretnji, koje prouzrokuju, pretnje rizike i krize, kao i moguće posledice po živote, zdravlje i vrednosti u navedenom region. Takođe je predviđeno, prepoznavanje i objašnjenje rizika, pretnji i mogućih kriza, kako u komunikacijama tako i akcijama u zuzbijanju pretnji.

Cilj ovog teorijskog rada, je ukazivanje i dokazivanje na pouzdane procene i analize pretnji, rizika, a time i kriza, kako u rizicima, katastrofama tako i u komunikacijama i aktivnostima. Takođe, u radu će se posvetiti pažnja planiranju, organizovanju i ostvarivanju prevencije i zaštite, kritične infrastrukture, koja prihvata i trpi pretnje, rizike i krize, angažovanim snagama za umanjeње pretnji u Regionu Balkana.

Ključne reči: *Katastrofa, rizik, procena, pretnja, krize, komunikacija, koordinacija.*

Uvod

Problem istraživanja u ovom radu su: krize, rizici, pretnje, s težištem na katastrofe, koje čine suštinu sadržaja klimatskih promena i elementarnih nepogoda, iz kojih nastaju posledice i nesreće, koje smo u radu objektivno istražili i naučno objasnili. Osnovni predmet istraživanja odnosi se na upravljanje i komunikacija sa snagama i sredstvima u nastanku kriza i katastrofa u Regionu Balkana. Naučni i stručni cilj istraživanja, koji je u celini dostignut preko deskripcije i naučnog objašnjenja, preko otkrivenih činilaca upravljanja s snagama i sredstvima u nastanku kriza, a time i katastrofa u jednom specifičnom evropskom regionu – Balkanu. U radu su opisane moguće ili nastale promene, koje nastaju u toku redovnog stanja određenog društva, kao i u toku rizičnog stanje izazvanog određenom neaktivnosti snaga za suzbijanje i sprečavanje određenih aktivnosti, tj nestručnim upravljanjem s rizicima i nekordiniranim komunikacijama, između menadžmenta i izvršnih organa na datom prostoru i u datom vremenu.

Osnovna svrha i cilj ovog teorijsko-empirijskog rada, jeste ukazivanje na pouzdane procene i analize datih pretnji, rizika, a time i kriza, kako u upravljanju katastrofama i elementarnim nepogodama, tako i u komunikacijama između aktera koji upravljaju kriznim i vanrednim situacijama. Takođe, u radu je posvećena odgovarajuća pažnja planiranju, organizovanju i ostvarivanju prevencije i zaštite, kritične infrastrukture, koja prihvata i trpi pretnje i iz njih nastale krize, kao i angažovane snage za umanjeње pretnji u Regionu Balkana.

U izradi rada korisćene je opštenaučna statistička metoda, kao i metoda ispitivanja, primenom anketnog ispitivanja i metoda analiza i sadržaja dokumenata, vezanih za postavljeni problem i predmet našeg istraživanja.

Metode i tehnike istraživanja

Naše istraživanje na temu: «Upravljanje i komunikacija sa snagama i sredstvima u nastanku kriza i katastrofa u regionu Balkana» je teorijsko-empirijskog karaktera i obuhvata postupak teorijskog, metodološkog i / ili eksperimentalnog istraživanja, jer upravljanje krizama i katastrofama postoji kao cjelovit dio upravljanja društva u složenim društvenim situacijama, a njegove empirijske manifestacije su:

- 1) postojeći teorijski izvori, koji za predmet istraživanja imaju upravljanje krizama i komunikaciju između aktera u upravljanju kriznim;
- 2) postojeći prvani izvori koji regulišu upravljanje krizama i sistem upravljanja krizama, kao deo ukupnog političko-pravnog sistema svake zemlje;
- 3) pisani iskazi u obliku teorijskih stavova, sudova i zaključaka i normi-normativnih odredaba o upravljanju krizama i komunikaciji, između aktera u sistemu upravljanja krizama;

4) usmeni iskazi subjekata koji imaju iskustvo i saznanje o sadržaju, formama, svojstvima i praktikovanju upravljanja krizama;

5) Rezultati empirijskog istraživanja provedenog na uzorku ispitanika u Republici Srbiji, vezano za upravljanje u vanrednim situacijama.

Iskazi sadržani u pisanim i pravnim aktima o upravljanju krizama i komunikaciji između aktera, koji upravljaju krizama u vanrednim situacijama i usmeni iskazi o njima, zahtijevaju, da u načinu istraživanja ove teme imamo integralni metodološko-teorijsko-empirijski pristup u kojem, do izražaja dolazi svojevršno povezivanje metodoloških postavka i rešenja savremenih teorijsko-metodoloških pravaca i koncepcija, koji su se afirmisale pozitivnim rezultatima u dosadašnjoj istraživačkoj praksi u oblasti upravljanja kriznim tj situacijama.

Iz korpusa osnovnih metoda saznanja i istraživanja u ovom radu primenjene su gotovo sve osnovne analitičke i sintetičke metode naučnog saznanja, s težištem na metodama analize, sinteze, konkretizacije, specijalizacije, apstrakcije, generalizacije i induktivno-deduktivne metode.

Iz grupe opštenaučne metode u radu je primenjena opštenaučna statistička metoda, pre tehnike deskriptivne statistike i njihovi postupci za obradu rezultata provedenog istraživanja, na uzorku ispitanika u Republici Srbiji o upravljanju vanrednim situacijama.

Iz korpusa metoda za prikupljanja podataka u ovom radu korišćene su, pre svega, metoda ispitivanja, primenom tehnike anketnog ispitivanja uzorka ispitanika u Republici Srbiji o upravljanju vanrednim situacijama i metoda analize sadržaja dokumenata, primenom tehnike kvalitativne analize sadržaja dokumenata, koji se težišno odnose na upravljanje krizama u vanrednim situacijama.

Anketom je obuhvaćeno 210 ispitanika koji su učestvovali u istraživanju, različitog, obrazovanja i profila stručnosti, pre svega studenata svih nivoa studija i građana. Nisu obuhvaćani ispitanici sa nižim obrazovanjem, jer oni nemaju iskustva u upravljanju krizama. Svi ispitanici su iz velikih gradova u Republici Srbiji: Beograd, Novi Sad i Niš. Vremenski okvir istraživanja obuhvata Januar-Novembar 2020.godinu i Februar-Mart 2021.godinu. Struktura uzorka ispitanika obuhvatala je: Spol a) Ž. 120 b) M. 90 ispitanika. Obrazovanje, *Žene*: a) Visoka stručna sprema 120, b) srednja stručna sprema 43, c) i dr nauka 7 ispitanika; *Muškarci*: a) Visoka stručna sprema 65, b) srednja stručna sprema 21, c) i dr nauka, 4. ispitanika.

Rezultati istraživanja

Upravljanjem raspoloživim snagama može se smanjiti rizik, a time i kriza, a katastrofa svesti na najmanju moguću meru ili brojku. Sve navedeno odnosi se u nastanku vanredne situacije. Dakle, *upravljanje snagama i drugim raspoloživim sredstvima*, umanjuju se posledice, podrazumevajući najodgovorniji posao i zadatak, kako Vlade određenog društva, tako njenih institucija, koje upravljaju i sprovode zaštitu društvenih vrednosti, od svih opasnosti o kojima se govori. Pod društvenim institucijama, se podrazumevaju pre svega Vlada sa svojim ministarstvima, vojskom policijom, stručnim službama, kao i građanima. Po Zakonu o vanrednim situacijama, bar u Republike Srbije, svi navedeni su dužni, da se blagovremeno prijave i pojave na mestu događaja, da bih mogli biti uključeni u pružanju pomoći, spašavanju i odklanjanju nastalih pretnji, a time i posledica, koje su prouzrokovale prirodne ili veštačke elementarne nepogode. Nastankom pretnji, rizika a time i katastrofa i posledica, koje su uticale na klimatske promene, a time i manje ili velike posledice.

Klimatske promene, ili uticaj na klimatske promene, u zadnjem vremenskom periodu, spadaju u najistraženije i najviše diskutovane rizike, globalnih katastrofa. Globalne rizike i katastrofe sa misijom gasova i staklene bašte, na koje upravo utiču ekonomsko razvijene industrijske zemlje, koje vrlo malo utiču na smanjenje ove vrste pretnje i rizika. Napredak u nauci i ukazivanje na razne

opasnosti, doprineo je da postanemo nesigurni, jer smo postali svesnijim, šta nas čeka i kakve elementarne nepogode mogu nastati. Naručito ako se podsetimo na nestale civilizacije pre nastanka naše civilizacije, nekoliko njih su nestali upravo od elementarnih nepogoda, a nešto manje njih u kombinaciji elementarnih nepogoda i ratova. Nalazimo se u vremenu, kad međunarodna kriza i globalni odnosi nameću isto, kada nas sve više i sve opasnije pogađaju elementarne nepogode. Te u tom, uticaj na klimatske promene, doprinose i regionalni ratovi, po celoj zemlji planeti. Što je još gore i što nameće strah u međunarodnoj zajednici, da ne uspevamo da se adekvatno suprostavimo navedenim opasnostima, koj su skoro svaki dan među nama bilo gde tj i na celoj planeti zemlji.

Međusobne komunikacije, u našem problemu, istraživanje podrazumeva i predstavlja određeno saopštavanje, saznanje, saradnja i komuniciranje između timova, menadžmenta, pojedinaca, institucija i drugih učesnika u nastanku vanrednih situacija, prouzrokovanih navedenim opasnostima.

Da bi smo ovaj rad usmerili u realnom pravcu i rešenju, neophodno je svaki problem pojmovno odrediti i definisati, stoga se pozivamo na stručne definicije, koje su u vezi sa našim problemom u ovom radu. Pre nego što se usmerimo na upravljanje, neophodno je ukazati na rizike i rizičnost, i ako se rizik pojavi, kao i na javnu i privatnu dinamiku, uključujući upravljanje i smanjenje rizika od navedenih katastrofa. Stim u vezi, *rizik* je pojava koja se očekuje i koja može prouzrokovati rizičnost po živote i sve druge vrednosti društava na prostoru Balkana.

«*Rizičnost* (od ital. Riscare, – izlagati se opasnosti), izlaganje riziku, a time i opasnosti, dovodenjem u pitanje života i životnog cilja. Svim tim se rizikuje i stavljanje na kocku, činilac (radnja/odluka kao element moguće opasnosti u nastupanju neželjene posledice po život, materijalna i druga dobra. Potencijalni akt subjektivne prirode u vidu mogućnosti gubitka ili povrede dobra, nastupanje neželjene situacije ili štete po subjekt/objekt bezbednosti. Stepenn verovatnoće ishoda rizične odluke u neposrednoj je vezi sa procenom, odnosno sposobnošću donosioca oluje ili druge prirodne nepogode. Teorijski pojam rizika, (rizik) označava slučajeve, okolnosti ili aktivnosti (njihovo prisustvo ili odsustvo) sa izvesnošću budućeg negativnog uticaja na postizanje ličnih, društvenih, socijalnih, ekonomskih ili bezbednosnih ciljeva. Rizik u praktičnom smislu podrazumeva aktivnost sa kojom nosilac rizika rizikuje, da uđe i sprovede neku delatnost za koju nije siguran, da će uspeti ili imati očekivanu dobit» (Bošković, 2015). *Kriminološki leksikon*, Novi Sad: Matica Srpska. Dakle, drugim rečima, rizik u najčešćim slučajevima podrazumeva, pretnju po bezbednost živih bića, životne sredine i drugih vrednosti.

Međutim, «*Najava rizika*, je stanje u kojem neko pretili ili najavljuje, da će doći do ljudskog ugrožavanja, prirodnim nepogodama ili veštački izazvanih pretnji, a time i kriza. Prema tome, *najave*, smatramo kao ozbiljnu pretnju, ta pretnja se mora takođe ozbiljno prihvatiti i za istu spremati odgovarajućom odbranom ili zaštitom... *Katastrofa* je ozbiljan događaj i izgled, da prati stepen zakona preko šireg raspona ozbiljnosti, tj vrsta događaja ozbiljnosti» (Nik, Ćirković, 2011–2012), *Rizici globalnih katastrofa*, Heliks Smedrrevo. Dakla, prema dobijenim podacima istraživanja, po našem mišljenju i ponuđenoj definiciji, Katastrofa ili Katastrofe su iznenadne velike pretnje sa ozbiljnim posledicama, koje u kratkom vremenu nanose katastrofalne posledice, po živote ljudi i drugih živih bića, materijalnih i društvenih vrednosti i drugim posledicama, koje se otklanjaju veoma dugo uz spori i dugotrajni oporavk.

«*Procena rizika*, od ekstremnih i kastrastofičnih događaju, sa ograničenjem očekivane vrednostog rizika, jedan je od najdominatnijih koraka u postupku procene rizika i njegove kvantifikacija» (Bošković, 2015).

«*Procena pretnje*, kao problem koji proističe iz gore navedenih rizika i posledica društvenog karaktera, u ovom slučaju, podrazumevaju; plašenje, zastrašivanje, prinudnu radnju, uticaj na nečiju slobodnu volju, iznuđivanje odluke, ozbiljnim stavljanjem u izgled nanošenja neke neprijatnosti,

materijalne štete, ili fizičkog ugrožavanja» (Bošković, 2015). Klimatske promene i globalni rizik, spadaju među najistraženije i najviše diskutovane rizike globalnih katastrofa. Nijedno drugo ekološko pitanje nije dobilo toliko pažnje u popularnoj štampi, iako bi možda efekti pandemije i udara astroida, naprimer, moglo biti mnogo ozbiljno ugrožavanje. Stim u vezim, Savremena nauka, pokušava i nastoji da razumeju klimu, a time i klimatske promene i uticaj na njih, težeći na osnovne faze klimatskog sistema, iznalazeći razne vrste i modele klimatskih modela i moguću promenu, veštačkim načinom upravljanja klimatskim promenama, kako bi se odgovorilo, upotrebom i upravljanjem sa snagama. Međutim, nastanak kriza, može proistći i u vremenu upotrebe snaga i sredstava u sprečavanju i toku trajanja krize. «Kriza (grčki krisis-prosuđivanje, rasprava). Nagla promena, prekretnica, vrlo teško stanje, kritična situacija u funkcionisanju nekog subjekta, procesa, organizacija, oblasti ili sistema. Problematična situacija i stanje u nekoj oblasti (državi, naciji, međunarodnoj bezbednosti, ekonomiji, politici, ekologiji.) Za pojedinca, ugrožavajuća subjektivna, ili socijalna okolnost, bez adekvatnog odgovora-rešenja, odnosno, nepouzdan mehanizam izlaska iz stanja rizika i neizvesnosti» (Bošković, 2015). Međutim, nisu samo pretnje određenom društvu od elementarnih nepogoda ili klimatskih promena, česte pretnju prouzrokuje, sam čovek sa svojim aktivnostima ili neaktivnostima u vremenu nastanka opasne situacije. Stim u vezi pretnje nastaju usled prisustva velike količine hemijskih, bioloških, nuklearnih i radioloških materija i opasnih otpada. Između mnogih društvenih pretnji i prouzrokovanje rizika i nastanak posledica, kao što su i terorističke aktivnosti, koji su opremljeni i usavršeni i koje pribegavaju i ovom obliku napada i pretnji. Nastankom novog milenijuma, došlo je do novih i savremenih opasnosti, kako po društvene vrednosti, tako i po državu (Pejanović, Rakić, 2016). «Odgovor na ove pojave mogu pružiti, vojska, policija, žandarmerija, civilna zaštita, zaštita od požara, fizičko-tehničko obezbeđenje i druge profesionalne institucije, kako upravljanjem tako i istraživanjem» (Pejanović, Laković, Stojanović, 2007). Ugrožavanje i fizičko-trhnička zaštita, Beograd, Institut za političke studije. Da bi smo istražili, utvrdili i dokazali neophodnost i značaj komunikacija odnosno komuniciranja i saradnja, između pojedinaca, timova, grupa, menadžmenta i drugih učesnika u akcijama i komunikacijama. Stoga, neophodno je utvrditi značenje navedeni pojam, a time će se bolje razumeti i značaj međusobnih komunikacija između aktera, koji učestvuju u upravljanju rizicima u vanrednim situacijama. Stim u vezi, Komunikacije ili komuniciranje, predstavljaju neophodno saradnju u komuniciranju, svih sa svima, drugim učesnicima tj institucijama. Drugim rečima «Komunikacija lat. je saopštenje, izlaganje i predavanje o nekom problemu» (Mićunović, 1988: 243). U našem slučaju i postavljenom problemu komunikacija i masovno komuniciranje između učesnika, putem razgovora i dogovora, kao i preko, društvenih socijalnih, državnih i drugih sredstava komunikacija i informacija, uslov je za smanjenje i otklanjanje pretnji i opasnosti. Kako bih objasniti pojam i definiciju Rizika u ovom slučaju, neophodno je ukazati, na adekvatne pojmove, vezane za definiciju problema rizika. Dakle, «Rizici su sastavni deo života, svakog pojedinca, grupe organizacije i države. Oni koji nisu spremni da rizikuju, ostaju bez mogućnosti, da iskoriste niz povoljnih okolnosti» (Keković, Savić, Komazec, Milošević, Jovanović, 2011). Navedena definicija nas, uvodi u rizike koji se često izazivaju iz nužde, tj ako proizvođač ili trgovci sam rizikuju i da prihvati nastali rizik. *Menadžment i upravljanje rizikom*, u svakom slučaju je strateška odluka, menadžerski postupci, povoljnosti, dobici i slično, upravo je ključno i značajno za upravljanje rizikom, preko organizovanih snaga. U ovom slučaju, osvrćemo se na drugu stranu i odlučivanje na rizike, koji mogu veoma često izazvati pretnje, opasnosti, a time posledice u vidu šteta ili ugrožavanja vrednosti.

«Upravljanje snagama za krize, rizike i katastrofe, u ovom slučaju, niti je laka niti jednostavna zadatak, jer svaka kriza obeležava ugrožavanje osnovnih vrednosti društva, hitnost delovanja neizvesnost posledica i slično. Zato je potpuno planski organizovano i efikasno

upravljanje snagama za rizike i eliminacijom ili smanjenjem pretnji po bezbednost društva. Upravljanje rizicima, bi trebalo da bude redovna deo države, sa svim raspoloživim snagama, sredstvima, opremom, komunikacijom, znanjem, veštinama i drugim neophodnim aktivnostima. Sve državne i druge snage, organizacija i ustanova, društvenih zajednica, ali i pojedinaca, su garant za smanjenje rizika. To je složen postupak, koji je potreban da bi se rizici sveli na što manju meru ili brojku» (Čulibrk, 2013), Stim u vezi, upravljanje rizikom je veoma složen i ne lak problem, pa i zadatak i sa istim ne može svako upravljati, komunicirati, donositi odluke i sprovesti prevenciju i zaštitne mere. Ovim načinom ponašanja, često se doprinosi, ne blagovremenom reagovanju na svaku pretnju. (Za primer će mo se pozvati, na slučaj: Obrenovca 2014. godine u Srbiji i slični događaji). U svakom slučaju, kad su rizici najavljuvani ili nagoveštavani na vreme, na koje nije bilo reakcije, od strane menadžmenta za ove namene, tad se pojavljuju problemi. Pre najave velikih padavina na određenom prostoru, niko nije vršio procene rizika takve pretnje, zatim od poplava i na kraju upotrebi snaga, do katastrofa proširenih na veliku teritoriju. Hajde da ovaj slučaj zanemarimo, sem evakuacije građana i u manjoj meri vrednosti poslije poplave, više se ništa nije učinilo, da bi se društvo spremilo, da ne budu ponovo iznenađeni, od ovakvih ili sličnih rizika. Sve isto, ponovo se pojavilo ove tj 2021. godine u Južnoj i Istočnoj Srbiji. Navedeni problem podrazumeva, da se čekaju neke nove snage ili bolji dani, da bi se otklonili navedeni problemi, i da nećemo ponovo biti iznenađeni. Kad je reč o upravljanju u ovakvim i sličnim pretnjama i rizicima, niko nije bio spreman da odgovara za navedenu pojavu, jel Menadžment, nije bio spreman za adekvatno reagovanje. Stoga su vlasti upotrebile, vojsku i policiju RS, kako u Obrenovcu, tako i u Šabcu. Dakle, vanrednom situacijom je upravljao tim vojske na čelu sa Načelnikom OS (2014). «Značaj i preduslov upravljanja rizicima i vanrednim situacijama, pre svega (rizika) nije ni nešto dobro, ni loše, već je jednostavno mera devijacije od očekivanog ishoda» (Keković, Kešetović, 2006). Krizni menadžment i krize, Beograd, Fakultet Bezbednosti. Stim u vezi, upravljanje rizicima i vanrednim situacijama, se podrazumeva, kao određeni proces u kojem institucije ili određene organizacije sagledavaju problem rizika, u cilju odgovora istom i postizanje održivih prednosti ili njihove unapređenosti u okviru svake aktivnosti, ovog tipa ili slučaja. «Međutim, u Republici Srbiji i slučaj poplava 2014, u Obrenovcu i Šapcu, ukazuju nam na jedan fenomen, koji će biti sve prisutniji i predstavljati će, sve veću pretnju i rizik po bezbednost ljudi, njihove imovine infrastrukture i drugih društvenih vrednosti. Dakle, tek 2019–2021 g. država Srbija je adekvatno opremila Sektor za «Vanredne situacije» sa kvalitetnim sredstvima i opremom za suzbijanje opasnih pojava, kao i obučeni snagama i sredstvima. Samo u takvim uslovima moguće je pristupiti zaštiti kritične infrastrukture, pod kojom se smatraju prirodni resursi, tehnološki procesi, tehnički sadržaji i objekti koji su osetljivi na prirodno-veštačke i ljudske pretnje, koje mogu prouzrokovati velike rizike, a svakako i posledice u Republici Srbiji i u budućem periodu» (Pejanović, Rakić, Komarčević, 2014).

Upravljanje vanrednim situacijama, započinje pre pojave opasnosti i nastavlja se i nastupa u slučaju pojave bilo od kojeg oblika pretnje, i kada se te pretnje procene, da će prouzrokovati opasnost i posledice. «Vanredna situacija podrazumeva nepovoljno stanje u kome su rizici i pretnje i druge veće nesreće i opasnosti po stanovništvo, životnu sredinu i druge veće nesreće i opasnosti i materijalna dobra, uvek su uslov zavođenja vanredne situacije, a u teškim uslovima vanrednog stanja» (Pejanović, Đurković, 2011), Dakle, vanrednu situaciju podrazumevamo, kao stanje i da je opasnost takvog karaktera, obima i inteziteta u kome posledice nije moguće sprečiti ili otkloniti redovnim delovanjem nadležnih organa i službi. Promenom stanja se ublažavaju mere i otklanjanjaju posledica a, rešavaju se primenom posebnih mera i radnji sa pojačanim snagama i sredstvima. Stim u vezi, u svim napred navedenim oblicima pretnji, upravljanje vanrednom situacijom su sprovođile institucije, koje su vlasnici određenih delatnosti u najvećem broju slučajeva. U ovom slučaju upravljanje vanrednom situacijom vrše stručne, obučene i opremljene

institucije zaštite i spasavanja u nastanku vanredne situacije ili vanrednog stanja, kad nastupa i vojska.

Diskusija rezultata empirijskog istraživanja

Za potrebe ovog rada provedeno je posebno empirijsko istraživanje na uzorku sa 210 ispitanika iz Republike Srbije, u gradovima: Beograd, Novi Sad i Niš. Za realizaciju empirijskog istraživanja, konstruisan je poseban instrument – Anketni upitnik kojim su prikupljeni podaci od uzorka ispitanika za potrebe istraživanja. Instrument za merenje stavova i uverenja ispitanika i upravljanju krizama u vanrednim situacijama.

U ovom delu istraživanja, dobili smo potrebne odgovore, vezane za temu Upravljanje i komunikacija u Vanrednim situacijama

Da li su ispitanici upoznati sa kategorijalnim pojmovima, kao što su: a) Rizik b) Kriza c) Katastrofa d) Opasnost đ) pretnja e) vanredna situacija. U prvom delu upitnika, odgovori ispitanika su razvrstani u dve grupe. U prvu grupu je klasifikovano 203 ispitanika koji su pozitivno odgovorili da su bili upoznati sa navedenim kategorijalnim pojmovima, a u drugu grupu je svrstano 7 ispitanika koji su odgovorili da nisu upoznati sa navedenim kategorijalnim pojmovima. Analiza prve grupe rezultata istraživanja ukazuje da su ispitanici, u velikom broju, upoznati sa navedenim pojmovima. Preko njihovih komentara, utvrdili smo kako su u najvećoj meri prepoznali pojmove, učenjem i pozivali se na lične događaje iz života. Pojam *rizika*, sami ispitanici prepoznali su rizike preko, ankete, ličnih iskustava sa rizicima, koje su sami doživljavali i o kojima često međusobno govore i razmenjuju iskustva, primere kroz upozorenja, pazi to je rizik. Kad se radi o riziku i komunikaciju sa drugim i njihovim iskustvima u praksi i preživljavanju bar od nekog vrsta rizika sa kojim su se suočili. Svim tim navodima, pojedinci i grupe stiču iskustva, bilo ličnim doživljajem ili drugih koji su se susreli sa nekim od rizika. Kad se radi o vezi sa rizikom, sami ispitanici su pokazali da prepoznaju rizike, a i drugi koji su se suočavali sa istim, razmenjujući mišljenja i iskustva, koje prenose jedni na druge, zatim naučnim radovima ukazuju na pomenute probleme, kao i donošenjem zakonskih propisa, pravila, mera i zakonskih rešenja, koji su u vezi sa bilo kojim rizikom. Pojam kao što je *Kriza*, ispitanici su u potpunosti prepoznali, preko sopstvene situacije i vanrednih događaja u Republici Srbiji, u kojoj se neprekidno dešava neka vrsta krize. Pojam *katastrofa*, ili katastrofalnih posledica, ispitanici su lako prepoznali jer se u Srbiji uvek dešava neka katastrofa u vidu: katastrofa sukoba, katastrofa poplava, katastrofa sa kriminalom i terorizmom i sličnih opasnosti. Stim u vezi, u našem članku, dotakli smo se i destruktivnih katastrofa i posledica, koje se odnose na pojedinačna, grupna i društvena ponašanja. Analizom destruktivnih delovanja i ponašanja kroz prizmu određenih sadržaja, predstavlja se destruktivnim ponašanjem, destruktivnim značenjima, destruktivnom agresivnošću, agresijom, terorizmom, kriminalitetom i sličnim pojavama. Pojam *opasnosti*, ispitanici su prepoznali iz ličnog iskustva, jer su se uvek nalazili u nekoj opasnosti, bilo u saobraćaju, bilo da su u demonstracijama, bilo da u opasnosti od kriminala, terorizma, u opasnosti od ratova kojih je bilo u Srbiju, i slično. Pojam *pretnja* ispitanici su komentarisali na način da je njima pretnja od nečega neprekidna, da im svako pretil, u autobusu gde je gužva, u saobraćaju na ulici, ako ne pustiš očištanog kriminalca da prođe, istrčavaju iz kola i prete batinama, kada uđe lopov u stan on pretil pištoljem, nožem ili drugim tupim predmetom i traži iznudu, itd. Pojam *vanredna situacija*, ispitanici prepoznaju u svim okolnostima kad se dogode poplave, požari, zemljotresi, padavine, odroni zemljišta i slično, jer se tada u načelu zavode vanredne situacije. To isto se po mišljenju ispitanika događa i u uslovima kada vas oružano napada i zapreti neko, kad nam neki pojedinci i grupe prete terorizmom i u mnogim drugim uslovima, kada se pojedinci ili socijalne grupe nalaze u čestim vanrednim situacijama. Drugi deo Upitnika

sadržavao je niz tvrdnji čija je suština da se utvrde stavovi i uverenja, 210 ispitanika o tom šta je po njihovom mišljenju (trebalo je zaokružiti samo jedan od ponuđenih odgovora):

I. Najviše ugroženo *rizikom*: (1. Zemlja (30 ili 14,28 % ispitanika), 2 vazduh (39 ili 18,57 %) 3. voda (141 ili 67,14 %)?

II. Najviše ugroženo *Krizom*: 1. siromaštvo (198 ili 94,28 %), 2. gubici bogatih (0), 3. sigurnost države (112 ili 53,33%)?

III. Najviše predstavlja *opasnost*: 1. opasnost od udesa (21 ili 10 %), 2. opasnost od poplava (126 ili 60 %), 3. opasnost od terorizma (63 ili 30 %)?

IV. Najveća *pretnja*: 1. pretnja ratom (110 ili 52,38 %), 2. pretnja sankcijama (70 ili 33,33 %), 3. Pretnja bezbednosti (30 ili 14,28 %) ?

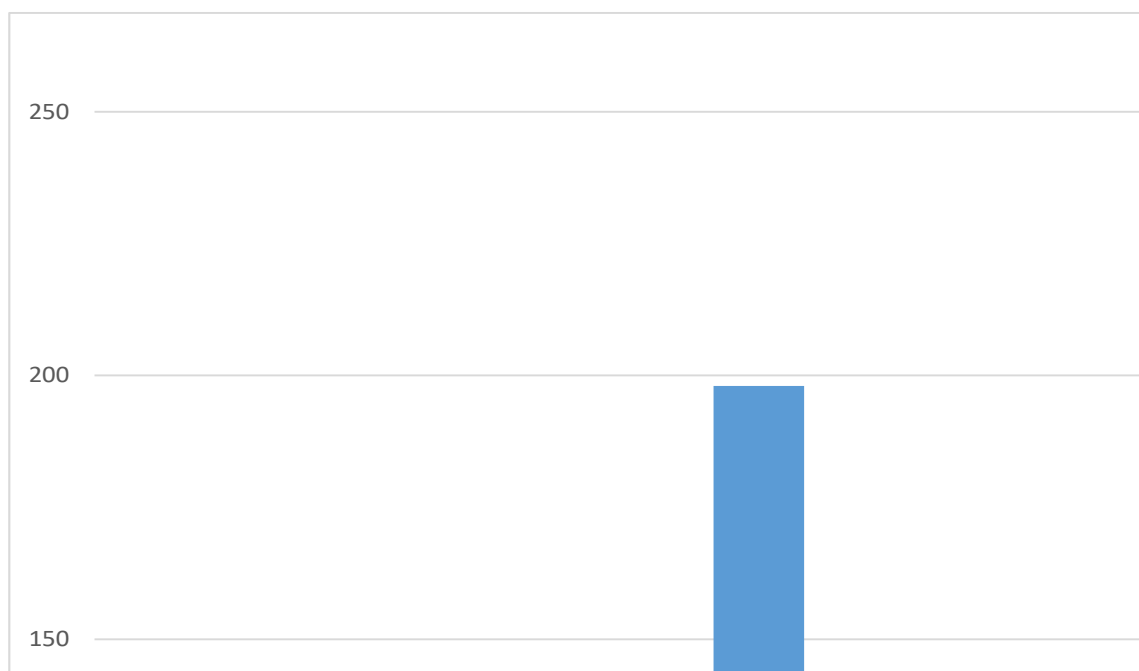
V. Najizvesnije za nastanak ili proglašenje Vanredne situacije? 1. elementarne nepogode (110 ili 52,38 %), 2. sukobi u regionu (79 ili 37,61 %), 3. gomilanje naoružanja (21 ili 10 %)?

Analiza rezultata istraživanja stavova i uverenja 210 ispitanika na drugi deo pitanja u upitniku ukazuje da je na pitanje Šta je najviše ugroženo rizikom? Najveći broj ispitanika, njih 141 ili 67,14% odgovorilo da je to voda, koju je često zagađuju s opasnim materijama, otpadnim vodama, olupinama automobila i drugih sličnih otpadnim sredstava. Od 210 ispitanika koji su obuhvaćeni istraživanjem, njih devet (9) ili 4,28 % nisu dali odgovor ni na jednu od ponuđenih alternativa, najverovatnije što nisu bili sigurni, jer su ograničeni na samo jedan odgovor. Na pitanje II upitnika, šta je najviše ugroženo krizom, najveći broj ispitanika, je odgovorio da je to *siromaštvo* (198 ili 94,28 %), što je i očekivano, jer je poznato da je Srbija u proteklih 20 godina često bila u krizi iz različitih razloga koja je ostavljala vidljive posledice na osiromašavanje njenih građana. Na pitanje III, šta je najčešće za njih predstavljalo opasnost, najveći broj ispitanika, njih 126 ili 60 % je odgovorio da su to opasnosti od poplava, što je takođe očekivano, jer je u prethodnih 10 godina Srbija bila zahvaćena masovnim i velikim poplavama izazvanim izlivanjem reka Save, Kolubare i Morave. Na pitanje IV koje se odnosi na najveću *pretnju*, najveći broj ispitanika njih 110 ili 52,38 % je odgovorilo da je to pretnja ratom, dok je njih 70 ili 33,33 % odgovorilo da je to opasnost od sankcija, a njih 30 ili 14,28 smatra da najveća opasnost prethodi od terorizma, što je očekivano, s obzirom da je Srbija u proteklih 30 godina bila najviše pogođena ratovima vođenim na prostoru prethodne Jugoslavije, sankcijama i terorizmom na Kosovu i Metohiji.

Kad je u pitanju proglašenje vanredne situacije (pitanje broj V), ispitanici njih 110 ili 52,38 % je odgovorilo da *elementarne nepogode* najčešće dovode do nastanka ili proglašenja vanredne situacije u Republici Srbiji, zatim slede sukobi u regionu sa 79 ili 37,61 % ispitanika, i gomilanje naoružanja u regionu sa 21 ili 10 % ispitanika. Istraživanje je izvršeno, u prvoj polovini 2021. godine.

Tabela br.1 Rezultati istraživanja stavova i uverenja ispitanika o stepenima ugroženosti od I. Rizika, II kriza, III opasnosti, IV pretnji, V. Vanrednih situacija, VI.Elementarne nepogode

I.	1.Zemlja 30	2.Vazduh 39	3.Voda 141	Ukupno 210
II.	1.Siromaštvo 198	2. Gubici bogatih 0	3. Sigurna država 112	Ukupno 210
III.	1.Opasnost od udesa 21	2.Opasn. od poplava 126	3. Opasnost od teror. 83	Ukupno 210
IV.	1.Pretnja ratom 110	2.Pretnja sankcijama 70	3.Pretnja bezbed. 30	Ukupno 210
VVI.	1.Element. nepogode 110	2.Sukobi u regionu 79	3.Gomilanje naoruž. 21	Ukupno 210

Grafikon 1. Grafički prikaz rezultati istraživanja

Zaključak

Kriza kao društvena pojava može se desti u mnogim kriznim situacijama u svim oblastima, društvima, pa i planeti zemlji. Kriza kao iznenadna pojava je u najčešćim slučajevima, opasno stanje, koje proističe, nekad ređe, a nekad češće, iznenadnim ili očekivanim situacijama. Drugim rečima, krizu izazivaju nezadovoljne grupe, okupljeni oko svog rukovodstva, putem različitih oblika, pre svega, štrajkova, prevrata, nezadovoljstva materijalnim, finansijskim i političkim razlozima. Krizu izazivaju kriminalne i terorističke skupine, ili organizacije, povedene od nezadovoljnih, vođa tzv tajkuna, koji organizuju šire mase iz sopstvenih razloga, ciljeva i dobiti. Rizici su izvesne pretnje koje i mogu biti uslov nastajanja negativnog ili opasnog stanja u kojem u najčešćim slučajevima, dolazi do ozboljnih društvenih posledica. Katastrofa je negativna pojava društvenog, prirodnih i tehničko tehnološkog karaktera, kao proizvod katastrofa. Katastrofe nastaju od velikih i čestih udesa i prirodnih nepogoda, koje produkuju rizike, krize, pretnje i slične opasnosti. *Upravljanje* katastrofama je značajna funkcija menadžmenta državnih i privatnih institucija, koje upravljaju stručnim i drugim snagama i sredstvima u slučaju nastanka opasnosti. Katastrofe u načelu uzrokuju zavođenje vanredne situacije. Klimatske promene nastaju uticajem čoveka i u manjoj meri uticajem prirode. Svaka ljudska pretnja uticajem čoveka na prirodu, predstavlja, uticaj društva na promene klime i njeno reagovanje. *Komunikacija*, je radnja između aktera u procesu upravljanja krizama je veoma važna ljudska aktivnost, koja je uslov za efikasno delovanje aktera i za uspeh u suprotstavljanju kriznim i vanrednim situacijama. Sva društva u regionu Balkana imaju istu sudbinu i sva su jednako ugrožena od prirodnih katastrofa i nepogoda. Svim društvima u regionu Balkana prirodne katastrofe nanose velike posledice, štete i nesreće. Prirodne i veštački izazvane elementarne nepogode, zadnjih godina sve više se pojavljuju i drastično ugrožavaju, ceo region Balkanskih država i sve više će ih ugrožavati u budućnosti. Poseban uticaj na region imaće klimatske promene izazvane od prirodnih i ljudskih faktora. Otuda je neophodno da se izgradi jedinstveni modeli sistema zaštite i spašavanja od prirodnih katastrofa u zemljama Balkana.

Integralni modeli sistema zaštite i spašavanja u zemljama Zapadnog Balkana, treba da obuhvaju: (1) jedinstveni menadžment sistema zaštite i spašavanja; (2) planove pripravnosti i spremnosti za vanredne situacije; (3) zajedničku osnovu za planiranje, koja podrazumeva izgrađenu jedinstvenu metodologiju, koncepciju i model delovanja subjekata sistema za zaštitu i spasavanje i razvijene mehanizme i procedure postupanja svih subjekata društva u vanrednim situacijama; (4) prevenciju koja treba da obuhvati celovite preventivne mere za efikasno sprečavanje katastrofa i nesreća ili smanjenje njihove učestalosti i konsekvenci koje iz njih prirodno nastaju; (5) jedinstvenu edukaciju osoba koje učestvuju u zaštiti i spasavanju na celoj teritoriji svake od zemalja Balkana; (6) stalnu realizaciju vežbi i treninga, svih subjekata koji učestvuju u zaštiti i spasavanju; (7) povremenu evaluaciju i stalne analize funkcionisanja uspostavljenog jedinstvenog modela zaštite i spasavanja, i (9) permanentno izvlačenje iskustava iz prakse implementacije uspostavljenog modela u državama Balkana (Danilović, Minic, 2015: 60–70).

Reference

- Bostrom, N., Ćirković, M. (2011, 2012). *Rizici globalnih katastrofa [Global disaster risks]*, Heliks Smederevo [in Serbian].
- Bošković, M. (2015). *Kriminološki leksikon [Criminological lexicon]*, Novi Sad, Matica Srpska [in Serbian].
- Danilović, N., Minić, M. (2015). *Sistem zaštite i spašavanja u prevenciji i saniranju katastrofa i drugih nesreća u zemljama zapadnog Balkana [Protection and rescue system in the prevention and remediation of disasters and other accidents in the countries of the Western Balkans]*, Zbornik radova sa III međunarodnog naučnog skupa «Pravo i izazovi 21. Veka» – «Katastrofe, prevencija i saniranje». I-tom, Evropski univerzitet Brčko Distrikt, Brčko, 60–70 [in Serbian].
- Keković, Z., Savić, S., Komazec, N., Milošević, M. & Jovanović D. (2011). *Procena Rizika [Risk Assessment]*, Beograd, Centar za analizu rizika i upravljanje rizicima [in Serbian].
- Mićunović, Lj. (1988). *Savremeni rečnik stranih reči [Modern dictionary of foreign words]*, Književna zajednica Novi Sad [in Serbian].
- Pejanović, Lj. Rakić, M., Komarčević, M. (2014). *Katastrofa i kritična infrastruktura u Obrenovcu-Republika Srbija [Disaster and critical infrastructure in Obrenovac-Republic of Serbia]*, Zagreb, Naučni skup, Veleučilište Velika Gorica [in Serbian].
- Pejanović, Lj., Rakić, M. (2016). *Savremeni oblici pretnji i moguće posledice po sigurnost u Evropi [Modern forms of threats and possible consequences for security in Europe]*, Zagreb, Naučni skup, Veleučilište Velika Gorica [in Serbian].
- Pejanović, Lj., Laković, V. & Stojanović S. (2007). *Ugrožavanje i fizičko-tehnička zaštita [Endangerment and physical and technical protection]*, Beograd, Institut za političke studije [in Serbian].
- Pejanović, Lj., Laković, V., Stojanović, S. (2016). *Privatni sektor obezbeđenja [Private security sector]*, Beograd, Studio IBN [in Serbian].
- Pejanović, Lj., Đurković, R. (2011). *Vanredne situacije [Emergencies]*, Novi Sad, Fakultet Lazar Vrkatić Novi Sad [in Serbian].
- Ćulibrk, Ž. (2013). *Upravljanje rizikom kao segment zaštite kritičnih infrastruktura [Risk management as a segment of critical infrastructure protection]*, Zbornik Radova III međunarodna znanstveno-stručna konferencija; str.71, Zagreb, Visoka policijska škola [in Serbian].

UPRAVLJANJE I KOMUNIKACIJA SA SNAGAMA I SREDSTVIMA U NASTANKU KRIZA I KATASTROFA U REGIONU BALKANA

Akademik, Prof.dr Ljubo Pejanović, Redovni profesor u mirovini, član Srpska akademije inovacionih nauka u Beogradu, SAINS, Višnjička, 91 Beograd
pejanovicljubo@gemai.com

Akademik Prof. dr Stevan Stojanović, Profesor na fakultetu za poslovne i pravne studije u Beogradu, Jurija Gagarina 101, Novi Beograd, SAIN, Višnjička 91
stojanovicsteva62@gmail.com

Jovana Ristić, student završnih studija bezbednosti u Beogradu,
Gospodara Vučića 51,
jovana_r@live.com

Mrs Nenad Stojanović, oficir policije, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije u Beogradu,
Sarajevska 34, Beograd
Nenad8855@.com

ANOTACIJA

U ovom radu, posvećena je posebna pažnja problemu, upravljanja snagama za smanjenje rizika, kriza i katastrofa i međusobna komunikacija u regionu Balkana. Upravljanje i komunikacija odnosi se na bezbednosne snage, spasilačke timove i socijalne komunikacije. Dakle, za sve navedeno, korišćene su destruktivne analize, kao i metode analiza i sadržaja, vezanih za postavljeni problem širih-destruktivnih razmera. Stim u vezi, opisani su i objašnjeni postavljeni problemi, upravljanja i komuniciranja u pojavi ili nastanku pretnji, koje prouzrokuju, pretnje rizike i krize, kao i moguće posledice po živote, zdravlje i vrednosti u navedenom region. Takođe je predviđeno, prepoznavanje i objašnjenje rizika, pretnji i mogućih kriza, kako u komunikacijama tako i akcijama u zuzbijanju pretnji.

Cilj ovog teorijskog rada, je ukazivanje i dokazivanje na pouzdane procene i analize pretnji, rizika, a time i kriza, kako u rizicima, katastrofama tako i u komunikacijama i aktivnostima. Takođe, u radu će se posvetiti pažnja planiranju, organizovanju i ostvarivanju prevencije i zaštite, kritične infrastrukture, koja prihvata i trpi pretnje, rizike i krize, angažovanim snagama za umanjene pretnji u Regionu Balkana.

Ključne reči: Katastrofa, rizik, procena, pretnja, krize, komunikacija, koordinacija.

Submitted to the editor – 02.02.2021

Reviewed – 07.05.2021

Accepted for printing – 04.07.2021

Подано до редакції – 02.02.2021

Рецензовано – 07.05.2021

Прийнято до друку – 04.07.2021

